

CSAK TISZTA FORRÁSBÓL

Az utóbbi évtizedekben a népi díszítőművészet újra virágzásnak indult, és sokszor sikerült feleleveníteni olyan ágait is, melyek már régen elenyésztek. Ez a díszítőművészet azonban — a civilizáció és technika térhódításának arányában — sok vonatkozásban különbözik elődjétől. Ezt a módosulást döntően befolyásolta a tömeggyártás kialakulása, illetve az alapanyagok megváltozása, ami fokozatosan az egész népművészetre kihatott. Eddig díszített használati tárgyak alkották a döntő többséget, amit valamilyen munka elvégzésére lehetett használni; ma a dísz jellege került előtérbe. Elmondható tehát, hogy a népművészet már tömegműveletekben él és változik tovább. A gyarapodásnak ez a kollektív formája, a tárgyi népművészet kincsanyagának az intézményes összegyűjtése, kiállításokon, múzeumokban való bemutatása akár az ünnepeinken való tömeges megjelenése, kiválóan alkalmas nemcsak a hagyományos népművészet, hanem az új jelképekkel gazdagodott háziipari termékek társadalmi méretű megismerésére, értékeinek megőrzésére és átmentésére a jövő számára.

A már-már feledésbe ment százados szokásokhoz híven, napjainkban a mi templomainkban újra teret hódít a népi díszítőművészet. Számos helyen felújítják a templombelső díszítőműveit, szakemberek bevonásával restaurálják a festett mennyezetek kazettáit, a színes karzatok és padelők régi mintáit, sőt, mint a művészettörténet értékes dokumentumait, itt-ott még a régi freskómaradványokat is restaurálják és konzerválják.

A gondos hozzáértéssel végzett belső díszítés tekintetében — hogy csak egy-két példát említsünk — igen sikerültnek tartjuk az újszékelyi templombelső elrendezésének megoldását, valamint a székelyudvarhelyi templomunk népi himzésanyagának, a néprajzi tájegységhez tartozás szempontjából is szakszerű kiválasztását és elhelyezését. Ugyanez a jó ízlés és átgondoltság jellemzi nemcsak a kolozsvári és a torockói templombelső díszítését, hanem a tordai templom belsejét is, amelyet külön is megszépít és páratlanra tesz egyik áldozatkész fafaragó művészdíszítőmunkájaként odakerült alkotásainak sokasága.

Am e pozitív példák mellett nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül azokat a táji jelleg szempontjából téves kezdeményezéseket sem, amelyek a mechanikus utánzás vagy éppenséggel tájékozatlanság következtében nem a helyi népművészeti források értékeinek a felhasználása, életrekelteése révén próbálják megoldani a templombelső díszítését, hanem a könnyebbik megoldást választva más néprajzi vidékek varrottasait és szőttéseit használják fel erre a célra.

Tévedés ne essék, itt nem arról van szó, hogy a kalotaszegi írásos párnák, falvédők, abroszok stb. mintái nem szépek, nem ütnek meg akár a legértékesebb népművészeti hagyomány minőségének mértékét, hanem csupán az történik, hogy például a Homorod vagy Nyikómentén, ahol az unitárius templomok nagy része található, számos helyen nem a maga memében ugyanolyan szép és értékes székely népi himzés kerül a régi kopott terítők helyébe, hanem az elterjedtebb kalotaszegi kézimunkák.

Ebben a kérdésben teljesen egyetértek a nemrég elhunyt dr. Nagy Jenőné Murvay Júliával, aki a Keresztény Magvető 1982. év harmadik számában indokoltan hangsúlyozta, hogy „a székelyföldi templomok látogatója a székely népi hímzést szeretné látni ott. Próbáljuk tehát a székely hímzést visszatenni oda, ahova az való, a Székelyföldre“. A megszívlelendő cikk szerzője még a lelkészek feleségeit is a falu asszonyainak is gyakran jövedelmet jelentő népművészet (hímzés, varrás, szövés) felkarolására biztatta.

A néprajzilag eltérő vidékekről származó diszítőanyagok vándorke-reskedőktől való alkalmi beszerzése nemcsak az eredetiség, hanem a minőség szempontjából is sok kockázatot rejt magában. Gondoljunk csak a különböző falvak kerítéseire kiaggatott, javarészt silány és tarka-barka áruira, s mindjárt szembetűnik a vegyületes komerszáru és a saját részükre kelengyét varró leányok és asszonyok eredeti kézimunkái közötti minőségi különbség.

Egy időben be-bejárt hozzánk egy írásos párnákat és szőtteseket árusító idős körösfői asszony. Perzsi néni olyan kedélyes és megnyerő szavakkal kínálgatta az áruját, hogy időnként rendeltünk is tőle egy-egy varrottast. Am egy alkalommal, amikor megkérdeztem, hogy miért varrja őket olyan lazán, ritkásan és hosszú öltésekkel, nagy őszintén azt felelte: „Hát azért lelkem, hogy hamarabb bélelje. Saját magamnak most is másképp varrom meg.“ Íme az általánosnak minősíthető tanulság: a parasztasszonyok és lányok csak addig csináltak igazi művészetet, amíg maguknak csinálták, a maguk gyönyörűségére. Amióta a piacra dolgoznak, silány minőségű vásári holmi kerül ki a kezük alól.

A népművészet örökérvényű alkotómunka. Annyira igaz és őszinte művészet, hogy legfőbb jellemvonásainak fényénél a giccses fusermunka mibenléte is hamarabb és biztosabban felismerhető. A tiszta forrásból eredő igazi népművészet célja nem mindig csak a létfenntartás, az anyagi javak gyarapítása, mint ahogy ez némely fazekasok esetében is történik, hanem annak etikai és esztétikai értéke is van. Még a virágvázák megválasztásánál is ügyelni kell arra, hogy a giccses tárgyak ne kerüljenek be templomainkba. Ha már eredeti népi hímzések díszítik szerte a templomot, s immár az Űrasztalát is népi szőttes vagy varrottas-abrosz borítja, egy akármilyen silány üvegedény helyett stílusosabb egy-egy szép cserépvázába tenni a virágokat. Akár az igényes korondi fazekasokra, akár a fekete kerámiát készítő csikdánfalvi mesterek edényeire gondolunk — választék van bőven, éppen csak jó izlésre van szükség a virágvázák kiválasztásához. Más giccses tárgyakkal együtt a művirágot is feltétlenül ki kell rekeszteni a templom falai közül. Mennyivel szebb (nem beszélve az illatáról) és változatosabb ennél az élő virág. Tavasztól őszig számtalan változatban, színben és formában ékesítik az Űrasztalát! A téli időszakban pedig ugyanezt a szerepet betölthetik a cserepes virágok is.

A legegyszerűbb dísz tárgy kiválasztásánál is mindennekfelett a szép kell, hogy legyen a legfőbb követelmény. Leonardo da Vinci, az egyetemmes kultúra egyik legzseniálisabb alkotója, az egyik találmányáról szólván, egy alkalommal azt mondta: „Nem elég jó, mert még nem elég szép.“ Nos, nem árt, ha a templombelső díszítője is mindenkor szem előtt tartja ezt a leonardói alapelvet. Az egyszerű, de formájában és kivitelezésében egyaránt szép kovácsoltvas csillár vagy fafaragásos, több-

karú függőlámpa éppen úgy betöltheti a világítás szerepét, mint az agyoncizellált luxuskészítmény. Lehetőleg a futószőnyegek kiválasztásánál is vigyázzunk a színbeli összhangra. Az újonnan vásároltak színe és formája lehetőleg hangolódjék a régihez. E célra legmegfelelőbb a motívum nélküli egységes jutta vagy spárgaszőnyeg. Ha valaki éppen-séggel szőnyeget akar ajándékozni, kérjük meg, hogy adománya beszerzésénél vagy elkészítésénél vegye tekintetbe a templomba megkívánt összhangot. A jó ízlés megköveteli, hogy még a hívek kényelmét szolgáló ülőpárnák színe se ríktson ki a belső harmonia megnyugtató összhangjából. A flannellel vagy akár háziszóttessel bevont habszivacs-táblák nagyon is alkalmasak erre a célra.

Vigyáznunk kell arra is, hogy az egyházi főhatóság által kifüggesztésre javasolt templomtörténeti ismertető felületes elhelyezésével se rontsuk az előcsarnok, illetve a bejárati térség összképét. Nem mindegy az, hogyha egy állandó jellegű fontos okmányt, egy-két rajzzal csak úgy kiakasztunk a falra, mint egy alkalmi hirdetést, vagy ha ezt a turisztikai szempontból is hasznos tájékoztatót berámáztatjuk akár egy művészi grafikát.

A templombelső díszítésének módozatairól — mint köztudott — az egyházi főhatóság, szakemberek bevonásával, bármikor készségesen útbaigazítást nyújt. A díszítés legfőbb elemének, a székely népi hímzés megismerésének céljából máris kézbe ajánljuk Cs. Gergely Gizella és Haáz Sándor: *Udvarhelyi varrottások* (Bukarest, 1976, Kriterion Könyvkiadó), című albumát, amely 57 darab eredeti méretű hímzsmintát tartalmaz, s amelyből közvetlen is ki lehet venni és varrni a mintákat. Nemzetiségi könyvkiadásunk e remek albumához írt bevezető szövegében Szentimrei Judit kutató, nyugalmazott főiskolai tanár, többek között arról is alapos tájékoztatást nyújt, hogy a különböző székely lakta községek melyik néprajzi tájegységhez tartoznak, és hogy annak a helységnek melyik hímzésfajta a sajátja.

Néprajzkutatóink és a Kriterion Könyvkiadó jóvoltából a többi jelentősebb néprajz-körzetekhez tartozó egyházközségeink is bőségesen találhatnak útbaigazító szakanyagot, csupán fel kell lapozni azokat a kiadványokat.

JAKAB DÉNES

JÓ AJÁNDÉKOT ADNI

Mt 7,8—11

A mai ünnepet őszi hálaadásnak nevezzük. A régi írásokban gyakran Szentmihály vasárnapjának nevezték ez úrvacsoraosztással egybekötött unitárius ünnepet. Ezt az elnevezést a mindennapi szóhasználatban híveink ma is őrzik.

Sok családban ma az egyházi ünnep mellett családi ünnepet is tartanak, névnapjukat ünneplik Mihály nevű atyáinkfiai. Az úrvacsorai adományok is, többnyire, Mihály nevet viselő élettársak, gyermekek, testvérek emlékét idézik. Ilyenkor én is könnyes meghatottsággal gondolok korán elhalt édesapámra és a gyermekkoromban lezajlott meghitt családi ünnepekre. Hadd szálljon a hála szava ez ünnepen Isten felé, kinek jó ajándékait jöttünk megköszönni.

Köztudott, hogy a „Mihály“ név bibliai eredetű. Az angyalok fejfedelmének a neve, akiről a Dániel könyvében, a Júdás levelében és a Jelenések könyvében olvashatunk. A név jelentése, mint a legtöbb bibliai eredetű névé, Isten nevével van kapcsolatban. Mihály héberül „Mik há él“ — azt jelenti: ki olyan mint Isten.

Ki olyan mint Isten? Ha így, kérdőjeles formában értelmezem a név jelentését, akkor elsősorban Isten abszolút fensége tündököl fel. A tökéletes szellemi lény összehasonlíthatatlan és utolérhetetlen tulajdonságai jelentkeznek előttem. S ha összeszedem minden emberi tehetséget, akkor is csak homályos sejtelem rajzolódik ki bennem Róla, s a Jóbhoz intézett szavak kíváncsoznak ajkamra: „Milyen magasztos az Isten! De nem ismerhetjük meg, éveink száma kifürkészhetetlen... Ki akarja elhomályosítani örök rendemet értelem nélküli szavakkal? Hol voltál, amikor a földnek alapot vetettem?... Tudod ki szabta meg annak méreteit vagy feszített ki fölötte mérőzsinórt? Mire vannak erősítve oszlopai vagy ki helyezte el sarokkövét, amikor együtt vígadoztak a hajnali csillagok, és ujjongtak mind az istenfiak? Lett-e parancsodra reggel, mióta élsz? ... Eljutottál-e a tenger forrásáig? Bejártad-e a mélység alját? Föltárultak-e előtted a halál kapui? ...“

Midőn ez ünnepi pillanatban érzem és éreztetni kívánom Isten utolérhetetlen nagyságát, végtelen dicsőségét, remegő szívem újabb kérdésre ráfelel a teremtéstörténet fölemelő üzenete: „Megteremtette Isten az embert a maga képmására“ (1Móz 1,27). S máris megfordul elmémben a gondolat, látom az embert; ki olyan, mint az Isten. Látom az embert, ki teljesen nem lehet azonos a teremtő, örökkévaló, mindenható, abszo-